ALT-texter till figurerna i mellanrapporten

Figur 1:

I figuren beskrivs hur reformen av den sociala tryggheten framskrider. Kommitténs första period inleddes när statsrådet tillsatte kommittén för social trygghet. Kommittén definierade lägesbilden och problemen samt kartlade lösningar. Mellanrapporten publicerades i början av 2023 och den innehöll 31 reformförslag av det nuvarande systemet samt riktlinjer för kommitténs andra arbetsperiod. Efter riksdagsvalet 2023 tar regeringen in förslag från mellanrapporten i regeringsprogrammet samt tillsätter kommittén på nytt. Kommittén fortsätter att bereda en strukturell och funktionell reform av den sociala tryggheten och lägger i slutet av perioden fram fortsatta reformförslag av den sociala tryggheten för kommande regeringar. Samtidigt med kommittéarbetet genomför regeringen kontinuerligt reformprojekt för den sociala tryggheten. Dessa utgör tillsammans framtidens sociala trygghet.

Figur 2:

I figuren presenteras den historiska utvecklingen av den sociala tryggheten i Finland på tre tidslinjer. Tidslinjerna beskriver viktiga årtal i utvecklingen och reformerna av familje- och sjukförsäkringen, pensionsförsäkringen samt arbetslöshets- och arbetsolycksfallsförsäkringen.

Figur 3:

I figuren presenteras de som verkställer systemet för social trygghet och tjänster i Finland samt förmånerna. Figuren är en pilfigur, där individen finns längst till vänster. Från individen går pilar till verkställarna av den sociala tryggheten: välfärdsområden, kommuner, arbets- och näringsförvaltningen och FPA kopplas till grundskydd och minimitrygghet, medan arbetslöshetskassor, arbetspensionsanstalter, skadeförsäkringsbolag och sysselsättningsfonden kopplas till förtjänstskydd. Från varje verkställare går en pil till de förmåner eller tjänster som hör till verkställaren. Exempelvis under välfärdsområdena finns hälso- och socialvårdstjänster, stöd för närståendevård, rehabilitering och utkomststöd. Kommunerna svarar för småbarnspedagogik och arbets- och näringstjänster (tillsammans med arbets- och näringsförvaltningen). Under arbets- och näringsförvaltningen finns arbets- och näringstjänster, som har koppling till utkomstskyddet för arbetslösa. Största delen av förmånerna söks via FPA: i figuren uppräknas handikappförmåner, barnavårdsstöd, barnbidrag och övriga stöd för barnfamiljer, föräldradagpenningar, sjukdagpenningar, boendestöd, utkomststöd, utkomstskydd för arbetslösa, studiestöd, militärunderstöd, familjepensioner, garantipension och rehabilitering. Förtjänstskyddets helhet består av arbetslöshetskassornas utkomstskydd för arbetslösa, arbetspensionsanstalternas familjepensioner, ålders- och sjukpensioner samt rehabilitering, skadeförsäkringsbolagens arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkring, samt sysselsättningsfondens vuxenutbildningsstöd. Syftet med figuren är att visuellt beskriva vem som verkställer grundskyddet, förtjänstskyddet och minimitryggheten samt deras koppling till tjänsterna.

Figur 4:

Figuren presenterar den sociala tryggheten som helhet så att de viktigaste förmånerna, tjänsterna och försäkringarna indelas i bosättningsbaserad och arbetsrelaterad social trygghet. Figuren sam-

manfattar det föregående textinnehållet. Rätt till sjukförsäkringsersättningar, grundläggande utkomststöd, boendestöd, familjeförmåner samt folk- och garantipension uppkommer på grund av bosättning. Rätt till arbetspension samt arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringens ersättningar uppkommer på grund av arbete. Arbetslöshetsförmåner, föräldradagpenningar och sjukdagpenningar finns mitt i figuren eftersom de utgör delvis bosättningsbaserad och delvis arbetsrelaterad social trygghet.

Figur 5:

I figuren beskrivs utvecklingen av nivåerna på de viktigaste förmånerna (inkomstrelaterad föräldra- och sjukdagpenning, inkomstrelaterad arbetslöshetsdagpenning, folkpension / garantipension, grunddagpenning för arbetslösa, sjukdagpenningens minimibelopp, hemvårdsstöd, utkomststödets grunddel, studiepenning, barnbidrag) 1991-2022 enligt prisnivån 2022. Den viktigaste innehållsinformationen beskrivs i texten. Nivån på de inkomstrelaterade förmånerna är högre och skillnaden i förhållande till grundskyddsförmånerna har ökat under granskningsperioden.

Figur 6:

I figuren beskrivs grundskyddsförmånerna i förhållande till en låg lön (50 % av medellönen) 1991-2022. De förmåner som åskådliggörs i figuren är folkpension, grunddagpenning för arbetslösa, sjukdagpenningens minimibelopp, hemvårdsstöd och utkomststöd. Särskilt utkomststödet, grunddagpenningen för arbetslösa och hemvårdsstödet i förhållande till en låg lön har sjunkit under granskningsperioden. År 2019 var förmånerna i förhållande till en låg lön cirka 28-48 %.

Figur 7:

I figuren beskrivs utvecklingen av de inkomstrelaterade förmånerna 1991-2022 i förhållande till den förmånsgrundande lönen. De förmåner som åskådliggörs i figuren är inkomstrelaterad arbetslöshets-, föräldra- och sjukdagpenning. Ersättningsgraden för inkomstrelaterad sjukdagpenning i förhållande till medellönen sjönk förutom i början av 1990-talet även efter 2015 så att den närmar sig ersättningsgraden för inkomstrelaterad arbetslöshetsdagpenning. Ersättningsgraderna i förhållande till medellönen 2019 var cirka 50-65 %.

Figur 8:

Nivån på minimitryggheten för arbetslösa och förhållandet till ECSR:s tillräcklighetsgräns 2017 i genomsnitt i fyra olika familjetyper (ensamboende, ensamförsörjare, par, barnfamilj med två försörjare). Det centrala innehållet beskrivs i texten ovan. Med avseende på de disponibla inkomsterna placerar sig Finland på sjätte plats efter Luxemburg, Danmark, Tyskland, Belgien och Österrike.

Figur 9:

I figuren presenteras de sociala utgifterna i förhållande till BNP 2017 med olika begrepp. Dessa begrepp är offentliga sociala utgifter brutto och netto, offentligt reglerade sociala utgifter netto samt sociala utgifter sammanlagt (inkl. privata) netto. Det centrala innehållet beskrivs i texten ovan. Om de sociala utgifterna jämförs med nettosocialutgifterna i stället för de traditionella bruttosocialut-

gifterna krymper skillnaderna mellan länderna. Nettosocialutgifterna beaktar skillnaderna i beskattningen av förmåner samt inverkan av sociala skattestöd. Om även lösare reglerade sociala utgifter eller rent privata sociala utgifter beaktas i granskningen ökar de sociala utgifterna i förhållande till BNP, i vissa länder betydligt.

Figur 10:

I figuren beskrivs finansieringen av sociala utgifter i EU- och EES-länderna enligt finansieringstyp 2019. Finansieringstyperna är offentliga samfund, löntagares socialskyddsavgifter, arbetsgivares socialskyddsavgifter, företagares socialskyddsavgifter, pensionärers och andra försäkrades socialskyddsavgifter samt övriga inkomster. På det sätt som konstaterades i texten stödjer sig finansieringen i Finland och de andra nordiska länderna i hög grad på skattefinansiering som styrs via offentliga samfund. Bara i Sverige, Norge, Irland, Malta och Danmark är andelen större än i Finland.

Figur 11:

I figuren åskådliggörs penningbeloppen av de viktigaste förmånerna och hur finansieringen fördelas mellan finansiärerna. Staten är den viktigaste finansiären med en andel på 8,3 miljarder euro. Arbetsgivarna finansierar 4,7 miljarder. De försäkrades försäkringsavgifter täcker tre miljarder och kommunernas andel är ungefär en miljard. Till stöd till barnfamiljer går 2,6 miljarder, till utkomstskydd för arbetslösa 3,6, till bostadsbidrag 2,1 och till sjuk-, rehabiliterings- och arbetslöshetsförmåner 3,9 miljarder. Till utkomststöd går 750 miljoner euro. Relativt stora strömmar utgörs av barnbidrag, arbetsmarknadsstöd, allmänt bostadsbidrag, familjepensioner, sjuk- och invalidpensioner samt lön för sjukdomstid.

Figur 12:

I figuren beskrivs den demografiska försörjningskvoten 1975-2070. Den viktigaste innehållsinformationen beskrivs i den föregående texten. År 1975 var försörjningskvoten 0,5 och den förutspådda siffran 2070 är 0,8 förmånstagare per person i arbetsför ålder.

Figur 13:

I figuren åskådliggörs de offentliga samfundens skuld i förhållande till bruttonationalprodukten. Skuldkvoten är utsatt för ett tillväxttryck efter 2030 och tryckkalkylen förutspår att den uppväxer från 70 procent till 150 procent före 2050.

Figur 14:

I figuren åskådliggörs den förutspådda befolkningsförändringen i förhållande till 2018 åren 2025, 2030, 2050 och 2070. Andelen över 80-åringar ökar kännbart och de andelar av befolkningen som är i arbetsför ålder och yngre minskar långsamt.

Figur 15:

I figuren åskådliggörs genomsnittsnivån på de åldersrelaterade utgifterna enligt åldersklass 2019. Kostnaderna för långtidsvård börjar stiga brant vid 80 års ålder. Pensionernas andel är också betydande.

Figur 16:

I figuren åskådliggörs med hjälp av SOME-modellen förändringen i de åldersrelaterade utgifterna i förhållande till BNP jämfört med 2026. Utgiftsökningen är cirka 0,5 % 2035, varefter trycket på utgiftsökningar lättar för att på nytt börja öka efter 2050.

Figur 17:

Kuviossa on havainnollistettu palvelutarpeen muutoksen vaikutuksia ikäsidonnaisiin menoihin kahdessa skenaariossa (hoidontarve myöhentyy 100% ja hoidontarve ei myöhenny). Ero skenaarioiden välillä on noin 3 prosenttiyksikkö vuoteen 2070 tultaessa.

Figur 18:

I figuren åskådliggörs hur en förändring i sysselsättningen påverkar de åldersrelaterade utgifterna i två scenarier (sysselsättningsgrad 73 % och sysselsättningsgrad 80 %). Skillnaden mellan scenarierna är 2 procentenheter när man kommer till 2070.

Figur 19:

I figuren åskådliggörs hur demografiska förändringar påverkar de åldersrelaterade utgifterna i två scenarier (hög nettoinvandring och hög nativitet). Bägge scenarierna sänker tillväxttrycket på de åldersrelaterade utgifterna i förhållande till BNP med 1-1,5 procent när man kommer till 2070.

Figur 20:

Figurens rubrik är ”Fallgropar” på förmåns- och servicestigen. Bildens syfte är att presentera de viktigaste problempunkterna som individen stöter på i samband med tjänster och förmåner samt stigen när livssituationen förändras och individen behöver samhällets stöd.

På bilden specificeras först utmaningar i systemet för social trygghet som gör att en individ som behöver stöd kan bli utan förmåner och tjänster. Dessa utmaningar är överföring och hantering av information, samarbete, tillgodoseende av individens servicebehov med sakkunskap av rätt typ och djup samt information och kompetens.

Viktiga fallgropar som man kan råka ut för när man behöver tjänster och förmåner är: individen hänvisas till ”fel” förmåner och/eller tjänster, olika livssituationer beaktas inte, siloliknande arbetssätt, behovet av kompetens och prioritering av verksamheten glöms bort samt avbrott i stödet.

På bilden presenteras individens servicestig när hens livssituation förändras och hen behöver samhällets stöd, dvs. förmåner och tjänster. Utgångspunkten på stigen är kunskap om förmåner och tjänster. Var får jag det stöd jag behöver? Vad måste jag göra? Här kan en fallgrop på servicestigen vara att den stödbehövande inte vet vilka förmåner eller tjänster som finns och kan inte söka sig

till dem, och får då inte de förmåner eller tjänster som hen behöver. Följande punkt på servicestigen är identifiering av service- och förmånsbehovet. Här kan en fallgrop vara att tjänstetillhandahållaren inte identifierar individens förmåns- och servicebehov och kan inte hänvisa hen till dem, eller så är identifieringen slumpmässig i stället för systematisk. Inte heller i denna situation får den stödbehövande de förmåner eller tjänster som hen behöver.

I följande fas är rättidighet väsentlig på servicestigen. En fallgrop kan vara att förmåns- och servicebehoven identifieras, men stödet ordnas inte i rätt tid, förmånen och/eller tjänsten är inte rätt eller individen förmår inte ta emot dem. Om de förmåner och tjänster som ordnas inte är ändamålsenliga, är de inte effektiva eller individen förmår inte delta i dem till exempel på grund av omständigheter i livssituationen eller omgivningen.

I servicestigens slutfas är uppföljning av effektiviteten och säkerställande av fortsättningen i en nyckelställning. Om man inte försäkrar sig om att förmånerna och tjänsterna faktiskt stödjer individen, kan brister i uppföljningen och säkerställandet av fortsättningen bli en fallgrop på servicestigen. De stödåtgärder som vidtas främjar inte alltid uppnåendet av det gemensamt ställda målet, endast det nödvändiga görs och man följer inte hur individens övergripande situation utvecklas. För att inga fallgropar ska uppstå måste man utreda om kunden behöver även andra stödformer och om de tjänster som ordnats har varit effektiva.

Figur 21:

På bilden åskådliggörs hur en kundplan byggs upp via olika steg. I den första boxen gås utgångsläget igenom: Kundens utgångssituation kartläggs, inklusive arbets- och utbildningshistoria samt hälsotillståndets inverkan på sysselsättningsmöjligheterna. I den andra boxen kompletteras bakgrundsinformationen: Kunden kan kortfattat beskriva sin egen situation. I den tredje boxen ingår måldefinition: Kunden och den yrkesutbildade personen går tillsammans igenom kundens situation. I den fjärde boxen ingår en verksamhetsplan: Den yrkesutbildade personer utarbetar tillsammans med kunden åtgärder som främjar uppnåendet av kundens mål. I den femte boxen finns puffar om tjänster: Den gemensamma kundplanen skickar kunden och arbetstagaren puffar till exempel när planerade tjänster börjar. Den yrkesutbildade personen får också information om respons som kunden gett. I den sjätte boxen ingår granskning av hur planen utfallit: Varje yrkesutbildad person noterar för egen del hur servicen utfallit och effekterna av den. Utfallet och responsen gås igenom tillsammans med kunden.

Figur 22:
Bildens rubrik är ”Medvandring” i förmåns- och servicekedjorna – nuläge. Bildens syfte är att beskriva nuläget, där en kund får en förmån eller flera förmåner och även behöver tjänster. Det viktiga på bilden är hur och var en stödbehövande kund får stöd av en så kallad medvandrare, dvs. en egen kontaktperson (eller någon annan motsvarande), som är med och hjälper, styr och följer hur servicen lyckas.

På bilden presenteras den nuvarande kundspecifika processen, när ett servicebehov har identifierats hos kunden i förmånsprocessen och service ordnas för hen. På den nuvarande servicestigen upphör stödet till kunden och medvandrarens, dvs. till exempel den egna kontaktpersonens, närvaro ofta i samma stund som servicen upphör. På så vis blir det perioder mellan olika tjänster då

kunden saknar handledning och stöd från en medvandrare och servicestigen blir fragmentarisk. Förmånen betalas till kunden så länge som hen har rätt till den.

I dessa mellanlägen, då kunden inte har kontakt med någon medvandrare, dvs. till exempel den egna kontaktpersonen, kan följande saker inträffa: sektorsövergripande servicebehov utreds inte, målen, planerna och engagemanget kan vara bristfälliga, tjänsterna tillhandahålls inte i rätt tid och det blir utmaningar med att överföra och hantera information. När en form av service upphör kan kunden hänvisas till en ny form av service, varefter kunden på nytt lämnas ensam, utan att någon aktör utsetts för kunden i processen som skulle stödja hen. Utöver detta blir kunden dessutom utan sådan sakkunskap som motsvarar behoven (kompetens, resurser saknas), servicen kan bestå av punktinsatser och vara slumpmässig eller så är samordningen bristfällig, servicen följs inte och det säkerställs inte att servicen fortsätter.

Figur 23:

Bildens rubrik är ”Medvandring” i förmåns- och servicekedjorna – vision. Bildens syfte är att beskriva en situation där en kund får en förmån eller flera förmåner och även behöver tjänster. Bilden ger en vision av hur och var en stödbehövande kund får och skulle kunna få stöd av en så kallad medvandrare, dvs. en egen kontaktperson, som är med och hjälper, styr och följer att tjänsterna och förmånerna ordnas på ett ändamålsenligt sätt.

I figurens övre kan beskrivs servicestigen för en kund som får en eller flera förmåner. Servicestigen börjar med att servicebehovet identifieras och en kundplan utarbetas, och fortsätter med hänvisning till behovsenliga tjänster i rätt tid. På så vis tryggas utkomsten och den sociala tryggheten är förutsägbar. Förmånen betalas så länge som kunden har rätt till den.

Förutom servicestigen beskriver figuren kundspecifika processer. När kundens servicebehov har identifierats i förmånsprocessen, ordnas service som motsvarar behovet. Tjänster ordnas så länge som det anses att de behövs. I dessa situationer identifierar medvandraren stödbehovet och ordnar behövligt stöd. Den egna kontaktpersonen, dvs. den så kallade medvandraren, stödjer kunden under hela den tid kunden behöver stöd, också när det har konstaterats att kunden har nya servicebehov och tjänsterna har ordnats.